

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

№4

2025
APREL

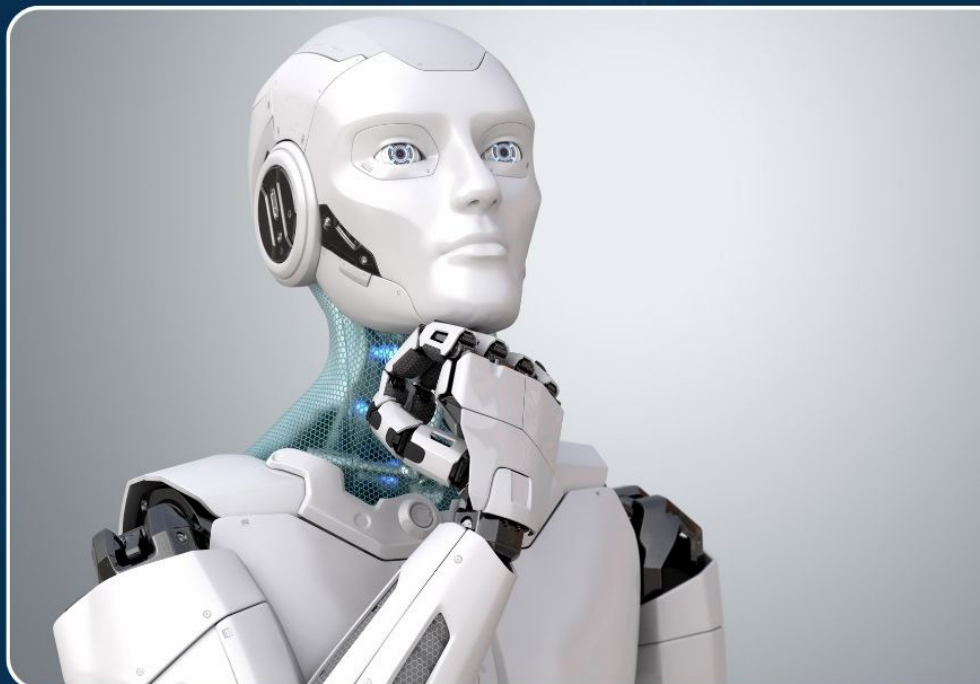

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
Российский экономический университет
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

*Elektron nashr,
909 sahifa, aprel, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modelashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti

08.00.01 - Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 - Makroiqtisodiyot
08.00.03 - Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 - Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 - Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 - Ekonometrika va statistika
08.00.07 - Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 - Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 - Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 - Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 - Marketing
08.00.12 - Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 - Menejment
08.00.14 - Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 - Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 - Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 - Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan
"Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan
milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha
"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: "Tadbirkor va ishbiarmon" MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Роль искусственного интеллекта в управлении финансовым потенциалом предприятий.....	10
Юсупов Файзулла Якубович	
Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini moliyaviy vositalar orqali takomillashtirish: "Navoiy" EIZ misolida.....	20
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Davlat xaridlari jarayonini boshqarish va nazorat qilishning muhim jihatlari.....	26
Xodjamqulov Shahboz Sherali o'g'li	
Oliy ta'lim tizimini baholash: milliy model va global standartlar.....	31
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li, Hakimova Gulnoza Abdulloyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishda xorij tajribasi.....	37
Qodirov Iskandar Alisher o'g'li	
Механизмы адаптации рынка труда к новой модели экономического роста: теория, практика и цифровые решения.....	41
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
Xorazm viloyati eksport strategiyasini takomillashtirishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlari.....	50
Fozil Xolmurotov	
Suv resurslarini tejashda aqli sug'orish tizimlarining ahamiyati.....	62
Abdullayev.A., Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoati raqobatbardoshligini oshirishning marketing vositalari.....	68
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
The current state and development trends of innovative activity in agriculture.....	72
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Методология оценки инновационной деятельности.....	78
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil iqtisodiy o'sishda raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikning integratsiyalashuvi.....	86
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li, Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiya qilish yo'llari tahlili.....	92
Abdurazzoqov Abdualim Abdujabbor o'g'li	
Направления повышения эффективности средств, направляемых на обеспечение занятости населения и сокращение бедности.....	97
Маликов Аuezхан Жорабекович	
O'zbekiston uy xo'jaliklarining farovonlik koeffitsiyenti: blackorby va donaldson yondashuvi asosida tahlili.....	106
Boltayeva Dilafza Jumaqulovna	
O'zbekistonda aholi jon boshiga asosiy kapitalga investitsiyalarning o'zgarish dinamikasi.....	114
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, davlat iqtisodiy siyosatini takomillashtirish va sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning samaradorligini oshirish yo'llari.....	123
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi, Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich	
Yangi o'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish tendensiyalari.....	132
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	

Mulkchilik shakliga ko'ra tijorat banklarida depozitlarining amaldagi holati tahlili	138
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Bandlikni ta'minlashda moliyaviy mexanizmlarning o'rni va ahamiyati	151
Karimjonov Muhammadrasul To'liqinjon o'g'li	
Mustaqil direktorlar ulushi, nomoliyaviy axborotlarning oshkor qilinishi va dividend siyosatining kapital qiymatga kompleks ta'siri	159
Urinov Bobur Nasilloevich	
Turizm orqali ish o'rinlarini yaratish va bandlik muammosini kamaytirish imkoniyatlari	167
Kaxramanova Sevda Shamsiddin qizi	
Kam quvvatli gidroelektr stansiya uchun mos bo'lgan invertor, reduktor, akkumulyator va generatorni tanlash	173
Xamrayev Og'abek Oybek o'g'li, Davletov I.Y.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat tarmoqlarini ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	182
Ibragimova Gulnoza Sayidmuradovna	
Terminologiya va ilmiy terminologiya xususida	188
Ruziyeva Gulnoz Temirqulovna	
O'zbekiston Respublikasida innovatsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish yo'llari	192
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Bazalt chiqindi toshqol asosidagi kam suv talabchan sementlarning samaradorligini oshirish	197
Babayev Sultonbek Sunnat o'g'li	
Qashqadaryo qayta tiklanuvchi energiya manbalarining samaradorligini turli yondashuv asosida baholash	203
Omonova Sitara Zafar qizi, Utayev Sobir Achilovich	
Tilshunoslikning mexanika muhandisligi terminlari xususida	208
Mansurova Nafisa Qamariddinovna	
"Chizma geometriya va perspektiva" fanining arxitektura bilimlari tizimidagi roli	213
Yusubjonov Jonibek Farxod o'g'li	
Geodezik plan olishning avtomatlashgan usullari	219
Mamajonova Nodira Alisher qizi	
Zamonaviy arxitektura interyer dizaynida milliy grixva islomiy naqshlar uyg'unligi	225
Qo'chqarov Baxodir O'lmasovich	
Qurilishda mehnat unumdorligini oshirish va uni prognozlashning nazariy asoslari	230
Abduvaliyev Bekzod Muhiddin o'g'li	
Qishloq aholi hududlaridagi zamonaviy innovatsion o'zgarishlarining o'rta ta'lim maktablari tuzilishidagi ta'siri	235
Abdurahmonov Olimjon Obboqul o'g'li	
Seysmik hududlarda qurilish konstruksiyalarini to'g'ri tanlash	241
Egamberdiyeva Shaxnoza Abdurashidovna	
Arixiy yodgorliklarning me'moriy-rejaviy, konstruktiv va badiiy bezak yechimlari	251
Sotvoldiyev Azamatjon Akramjon o'g'li	
Xitoy va O'zbekiston tajribasi asosida soliq to'lovchilar reytingi tizimi orqali fiskal intizomni mustahkamlash	255
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Turizmga investitsiyalar iqtisodiyotimizga ijobiy ta'siri etuvchi omillari sifatida	268
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Tursunov Qosimbek Nodirovich	

Problems of determining the informativeness of input and output parameters in object management	275
Turapov Ulugbek Urazkulovich	
Tijorat banklari faoliyatiga foiz riskining ta'siri: ilmiy-nazariy asoslar va amaliyot tahlili	280
Turdiyev Abdulhakim Qulbazarovich	
Zamonaviy moy filtrlarining dvigatel ishlash resursini oshirishiga ta'siri.....	290
Mirzakarimov Rustambek Xusanboy o'g'li	
Qayta tiklanadigan energiya manbalari: zamonaviy global tendensiyalar va O'zbekiston uchun perspektivlar	295
Bozarov Elyor Boboqulovich, Rustamova Sarvinoz Azizbek qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda investitsiyaning ahamiyati.....	300
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
Strengthening and enhancing the export potential of industrial enterprises for sustainable growth.....	305
Researcher of Tashkent State University of Economics	
Davlat tashkilotlarining bitiruvchilarga bo'lgan ehtiyoji va talablari.....	310
Daminova Barno Esanovna, Bozorova Irina Jumanazarovna, Pardayeva Muqaddas Zafar qizi	
Erkin iqtisodiy hududlar soliq rejimlarini takomillashtirishning xorij tajribasi.....	320
Boltayev Jo'rabek Yusofovich	
Tabiiy va sun'iy tolalar sanoatini diversifikatsiya qilish orqali investitsion jozibadorlikni oshirish.....	325
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B segmentida omnichannel marketing strategiyalarining qo'llanishi	331
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	338
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	
Task mapping and job scheduling implications of fdi inflows and governance quality metrics	343
Nilufar Zikirullaeva Dilmurod qizi	
Yangi O'zbekiston savdo-iqtisodiy munosabatlari rivojlanishida xizmatlar eksportining ahamiyati	350
Eshanqulov Baxodir Abduraxmon o'g'li	
Budjet daromadlarini shakllantirishda yirik soliq to'lovchilarning tutgan o'rni	357
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
Davlat maqsadli jamg'armalari resurslarini boshqarish va samarali foydalanish yo'nalishlari.....	361
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlari amaliy holati, sohani rivojlantirish asoslari	365
Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g'li	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalari	371
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha zamonaviy tendensiyalar	375
Latipova Lola Ilhomovna	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish orqali soliq to'lovchilar faoliyatini muvofiqlashtirish	380
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
Transformatsiyalash jarayonida tijorat banklari likvidligini oshirishning nazariy asoslari	385
Poyonov Bobir Bekturod o'g'li	

The importance of implementing international accounting standards in uzbekistan	393
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Ikki o'lchovli geofizik signallarni raqamli ishlashda XAAR tez o'zgartirish algoritmlari.....	403
Ibragimov Sanjarbek Salijanovich, Mullajonov Baxodirjon Arabboyevich	
Turizm infratuzilmasi va xizmat sifatini oshirish maqsadida yangi turistik yo'nalishlar va imkoniyatlar yaratish chora tadbirlari.....	410
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Xakimov Zoxid Norbo'tayevich, Yusupov Muxammadali Soxib o'g'li, Ro'zimatov Sanjarbek Qosimjon o'g'li	
Korporativ boshqaruvda budjetdan tashqari mablag'lar samaradorligini oshirish	420
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Enhancing labor productivity in industrial enterprises of developed countries: experiences and strategies	426
Abduxakimova Farangiz Sidikjon kizi	
Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali "Olmaliq KMK" ajda innovatsion loyihalarni boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari.....	434
Inamova Farida Usmanjanovna	
Methodological problems of accounting of fixed assets	439
Kholbekov Rasul Olimovich	
Необходимость платежной системы.....	446
Сайфиддинов Илхом Файзиддинович	
Зеленое ipro как новый инструмент финансирования	451
Шахзод Сайдуллаев	
Инструменты фондового рынка в международной практике повышения инвестиционной привлекательности бизнеса	459
Юлдуз Усманова	
Модели устойчивого развития туризма: международный опыт и возможности адаптации в узбекистане.....	471
Сальникова Елена Александровна	
Внедрение антикоррупционных стандартов iso в узбекистане	478
Исмаилов Баходир Исламович, Зокиров Саидакмал Баходир угли	
Global moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi	483
Sharipova Shaxinabonu Orif qizi	
Трансформация банковского сектора узбекистана под влиянием цифровых технологий.....	488
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	
Uy-joy fondini qulayligini modernizatsiya va rekonstruksiya orqali oshirish imkoniyatlari.....	493
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna	
Влияние технологии блокчейн на банковскую сферу	500
Амонова Хафиза	
Buxoro viloyatida suv tanqisligi sharoitida resurs tejankor agrotexnologiyalar asosida agrobiznesni barqaror rivojlantirish masalalari	504
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich, Saidova Firuza Kamolovna	
O'zbekiston respublikasida demografik dividend olish imkoniyatlaridan oqilona foydalanish metodlari	510
Sharipov Sherzod Shavkatovich	
Budjet mablag'laridan foydalanish ustidan jamoatchilik nazorati mexanizmlari	515
Sharoxmatov Abdurahim Abdulamitovich	

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiya jalb etish-taraqqiyot garovi.....	522
Karimova Komila Daniyarovna	
Islomiy banklar tizimi va ularning faoliyatini o'zbekistonda rivojlantirish istiqbollari.....	529
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi	
The use of media technologies in teaching russian language lessons	534
Khojaeva Kh.S.	
Davlat budjetini shakllantirishda soliqlarning o'rni.....	538
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klaster subyektlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirishda elektron imzoning roli	543
B. Q. Madartov, G. R. Xolmurodova	
Разработка новых инновационных антикоррозионных решений для защиты стального оборудования нефтегазовой отрасли.....	547
Курбанова Фируза Солеховна, Очилов Абдурахим Абдурасулович, Саатов Санжар Каландарович	
Glitserin bikarbamat sintezi.....	552
Bafojev Abduhamid Hoshim o'g'li	
Respublikada tibbiy xizmatlarini raqamlashtirish asosida rivojlantirishning konseptual yo'nalishlari.....	558
Axmedov Zafarjon A'zamovich, Karabaev Sanjar Abdusamatovich, Uraqov Shokir Ulashovich	
Shamol turbinasi parraklarining burilish burchagini rostdashning amaliy ahamiyati	567
Muzaffarov Firdavs Fuzayl o'g'li, Rashidov Sherzod Kahramonovich, Hojimurodov Jasur Erkinovich	
Оценка комфортности городской среды в узбекистане на основе интегральных индикаторов коммунальной обеспеченности	573
Шатохина Светлана Юрьевна	
Avtotyuning tushunchasi, turlari va tasnifi	581
Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich, Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
"Yashil eksport" tushunchasining mohiyati va uni o'zbekiston iqtisodiyotiga joriy qilish imkoniyatlari.....	586
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Методология оценки влияния факторов, определяющих прямые иностранные инвестиции на экономическую безопасность страны	593
Глазова Марина Викторовна	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	600
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Information exchange acceleration in emergency modes of intelligent control systems	607
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Ijro mexanizmlarini vizual simulyatsion modellash tirishning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	613
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul o'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Sement qorishmasi tarkibiga polivinilatsetat, akril emulsiyasi va suyuq shisha (natriy/silikat eritmaları)ni qo'shish orqali mustahkamlik darajasini oshirish	618
Imamov Suxrob Solexovich	
Инновационные технологии получения металлического индия из оборотных растворов цинкового завода (Алмалыкский ГМК).....	624
Абдиева Манзура Маткаримовна	

Analysis of the use of equipment for cleaning and preparing a lightweight drilling fluid	629
Xolmuxammadiyev Abduxoliq Mahammadi o'g'li, Toshev Sherzod Orziyevich	
Перспективы территориальной организации и развития пищевой промышленности в самаркандской области	635
Хамраев Казим	
Zamonaviy korxonalarda blokcheyn texnologiyalarining qo'llanilishi va ularning samaradorlikka ta'siri	645
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li, To'g'onov Ibrohimxo'ja	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy injiniring asosida bank innovasiyalarini joriy etish jarayonini takomillashtirish	652
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Yo'l qurilish tashkilotlarida oqilona moliyaviy strategiyalarni amalga oshirish	659
Raximov Dilshodjon	
"UZSUVTAMINOT" AJ tizimidagi korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (kpi) ni baholash uslublari	664
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlashning vazifa va tamoyillari	668
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari faoliyatida biznesi ekotizimini tashkil etish yo'llari va prinsiplari	673
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash	679
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tikilayotgan brezent materiallari choklariga polimer qoplovchi uskunaning tarkibli roligi bikrligini aniqlash	684
Amonov Abdurahmon Rafiq, Muxamedjanov Mironshoh Mansurjon o'g'li	
Urban aglomeratsiyalar sharoitida yer osti inshootlariga ta'sir etuvchi geologik xavflarni kompleks baholash	688
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Algorithm for optimizing repetitive tasks in production process execution mechanisms	694
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li Assistant	
Методологический подход "дебют четырёх коней" в оценке финансового потенциала	702
Буранова Лола Вахобовна	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari	714
Absamatov Anvar Ergashovich	
Qurilish sohasida investitsion faoliyatni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	720
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari	728
Komilova Lola Nasilloevna	
Analitik sinov laboratoriyalarida xavflarni aniqlashning ilmiy-uslubiy uslubiy yechimlari	737
Masharipov Shodlik Masharipovich, Erkaboyev Abrorjon Xabibullo o'g'li, Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	
Zamonaviy metrologiya asoslari, kvant metrologiyaning istiqbollari	742
Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun investitsiyalar kiritishning zarurati va samaradorlik ommillari	746
Musoyev Behruz Shaxobjon o'g'li	
Mintaqaning investitsion imkoniyatlarini oshirishda xorij tajribasi.....	750
Masharipov Sardorbek Farxadovich	
Jahonda kriptovalyutalar bozori rivojlanishining asosiy tendensiyalari va ularning kelajakdagi ta'siri	756
Jo'rayev Yahyo Ikromjon o'g'li	
Fond bozorida zamonaviy moliyaviy marketing: trendlar, muammolar va kelajakdagi yo'nalishlar	761
Mirmahmudova Nozima Xusniddinova	
Enhancing competitiveness in uzbekistan's oil and gas sector: strategies for technological innovation, regulatory frameworks, and market dynamics	766
U. Yusupov, Zhao Zijun	
Yashil buxgalteriya hisobi: buxgalteriya hisobida uglerod chiqindilarini hisobga olishning nazariy yondashuvlari	772
Xalilov Sherzod Axmatovich	
"Yashil" polimer sirt-faol moddalar orqali mahalliy suv-neftli emulsiyalarni parchalash usuli.....	786
Hamroyev Obid Olimovich, Sattorov Mirvohid Olimovich	
Agrar sektorning iqtisodiy rivojlanish holati va undagi asosiy tendensiyalarni kompleks statistik usullardagi tahlili	792
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligi va jamg'armalarning shakllanishi: o'zbekiston tajribasi asosida tahlil va takliflar	797
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
Analysis of the characteristics of fabric samples when selecting fabrics for working clothes for spinners	806
Nigora T. Gafurova, Malika E. Khujaeva	
Quyosh hovuzlarida issiqlik saqlash jarayonlari: eksperimental tadqiqot va nazariy tahlil.....	819
Maxmudova Marjona Maxsud qizi	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini ta'minlashda sertifikatlashning uslubiy jihatlari	827
Mahamatova Maftuna	
Aholi bandligini ta'minlash orqali kambag'allikni kamaytirish: innovatsion yondashuvlar.....	832
Rahmatov Shuhrat Ahadovich, Hasanova Xolida Xoliqovna	
O'zbekistonda xufiyona iqtisodiyotning statistik tahlili.....	839
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Sanoat korxonalarida boshqaruv tizimini takomillashtirish	844
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li, Jo'rayev Ulug'bek Ayubxon o'g'li	
Конструктивные решения и технологические подходы к повышению эффективности измельчения в шаровых мельницах	849
Акмал Жуманазаров	
Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va logistikasini boshqarishda sun'iy intellektning qo'llanilishi	854
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Stem-ta'limni rivojlantirishda menejment strategiyalari: tajribasidan optimal foydalanish va o'zbekistonga joriy qilish imkoniyatlari.....	861
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna	

Влияние увеличения темпов роста населения на экономический рост: возможности и вызовы.....	866
Камилова Наргиза Абдукахоровна, Назарова Рухшона Бектурдиевна, Халимов Шухрат Мамадаминович	
Пути повышения конкурентоспособности сферы услуг.....	873
Фозилов Вахобжон Акром угли	
Bank tizimini transformasiya qilish sharoitida tijorat banklarining barqarorligini ta'minlash	882
Shomurodov Ravshan Tursunkulovich	
Statistical modeling of reliability functions and their applications in engineering.....	889
Mirzamaxmudov Umidjon Alijon o'g'li, Turg'unov Ismoiljon Maxammadjon o'g'li, Raufov Humoyun Roziq o'g'li	
Global va milliy tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash metodologiyasi va uning nazariy asoslari.....	895
Ashurov Jaloliddin Eshpulatovich	
Nodavlat notijorat tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda innovatsion yondashuvlar	902
Aliyev Arslon Salom o'g'li	

NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA INNOVATSION YON-DASHUVLAR

Aliyev Arslon Salom o'g'li

Renessans ta'lim universiteti

Moliya va kredit kafedrası assistent o'qituvchisi

ORCID: 0009-0004-1186-2770 arslonaliyev70@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada nodavlat notijorat tashkilotlarining (NNT) moliyaviy barqarorligini ta'minlashda innovatsion moliyalashtirish yondashuvlarining o'rni va amaliy samaradorligi tahlil qilinadi. An'anaviy grant va subsidiyalarga qo'shimcha ravishda crowdfunding, ijtimoiy tadbirkorlik, ijtimoiy obligatsiyalar va raqamli moliyalashtirish vositalaridan foydalanish orqali NNTlarning o'zini o'zi ta'minlash salohiyatini oshirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, O'zbekiston misolida innovatsion yondashuvlarning joriy holati va istiqbollari xalqaro tajribalar bilan taqqoslangan holda, grafik va statistik materiallar asosida tahlil qilinadi. Maqolada ushbu vositalarning afzalliklari, cheklovlari hamda NNTlar uchun yangi moliyaviy strategiyalar ishlab chiqish zarurati asoslanadi.

Kalit so'zlar: nodavlat notijorat tashkilotlari, moliyaviy barqarorlik, crowdfunding, ijtimoiy tadbirkorlik, innovatsion moliyalashtirish, raqamli xayriya.

Abstract: This article analyzes the role and practical effectiveness of innovative financing approaches in ensuring the financial sustainability of non-governmental non-profit organizations (NGOs). In addition to traditional grants and subsidies, the potential for enhancing NGOs' self-sufficiency through the use of crowdfunding, social entrepreneurship, social impact bonds, and digital financing tools is examined. Furthermore, the current state and future prospects of innovative approaches in Uzbekistan are assessed, based on comparative analysis with international experience, using graphical and statistical materials. The article substantiates the advantages and limitations of these instruments and highlights the need for the development of new financial strategies for NGOs.

Keywords: non-governmental non-profit organizations, financial sustainability, crowdfunding, social entrepreneurship, innovative financing, digital philanthropy.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и практическая эффективность инновационных подходов к финансированию в обеспечении финансовой устойчивости неправительственных некоммерческих организаций (ННКО). Помимо традиционных грантов и субсидий, анализируются возможности повышения самофинансирования ННКО за счёт использования краудфандинга, социального предпринимательства, социальных облигаций и цифровых финансовых инструментов. Также исследуются текущее состояние и перспективы внедрения инновационных подходов в Узбекистане на основе сравнительного анализа с международным опытом, сопровождаемые графическим и статистическим материалом. В статье обоснованы преимущества, ограничения этих инструментов и необходимость разработки новых финансовых стратегий для ННКО.

Ключевые слова: неправительственные некоммерческие организации, финансовая устойчивость, краудфандинг, социальное предпринимательство, инновационное финансирование, цифровая благотворительность.

KIRISH

So'nggi yillarda fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyati O'zbekiston va butun dunyo miqyosida kengayib bormoqda. Nodavlat notijorat tashkilotlari esa bu institutlarning tayanch qismini tashkil etadi. Biroq ularning asosiy muammolaridan biri – moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdir. An'anaviy manbalar – davlat grantlari va xalqaro donorlar ko'magiga asoslangan moliyalashtirish mexanizmlari hozirgi globallashuv sharoitida yetarli bo'lmay qolgan.

Zamonaviy iqtisodiy sharoit NNTlardan yangicha yondashuvlarni, ya'ni innovatsion moliyaviy vositalardan foydalanishni talab qilmoqda. Xususan, ommaviy moliyalashtirish (crowdfunding), ijtimoiy tadbirkorlik, raqamli platformalar va ijtimoiy obligatsiyalar kabi mexanizmlar global amaliyotda keng qo'llanilmoqda.

Maqolaning asosiy maqsadi – O'zbekiston misolida NNTlarning moliyaviy barqarorligiga erishishdagi innovatsion yondashuvlarni tahlil qilish, ularning afzallik va cheklovlarini aniqlash hamda xalqaro tajriba asosida takliflar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Nodavlat notijorat tashkilotlarining (NNT) moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalasi so'nggi yillarda xalqaro va mahalliy ilmiy doiralarda dolzarb tadqiqot mavzularidan biriga aylangan. Ko'plab olimlar bu tashkilotlarning o'z missiyalarini barqaror moliyaviy asosda amalga oshirishi uchun innovatsion yondashuvlar zarurligini ta'kidlaydi. Jumladan, Lester Salamon o'zining fuqarolik jamiyati institutsional tuzilmasi haqidagi tadqiqotlarida NNTlarning davlat va xususiy sektor bilan o'zaro hamkorlik modellari orqali barqarorlikka erishishini asoslab bergan. U innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarini – ijtimoiy ta'sir investitsiyalari, grantlar bilan birga qarz va aksiyalar orqali moliyalashtirish usullarini ilgari surgan.

Beth Kanter va Allison Fine o'z izlanishlarida raqamli texnologiyalar orqali xayriya yig'ish strategiyalarining samaradorligini ko'rsatib bergan. Ular internet orqali kraudfanding, mikromoliyalashtirish va blokcheyn asosidagi xayriya tizimlarining nodavlat sektoriga moslashganligini asoslagan. Shu bilan birga, David Renz NNTlarda moliyaviy boshqaruv madaniyatining shakllanishi, innovatsion moliyaviy model tanlashda tashkiliy yetakchilik va strategik rejalashtirish muhimligini tahlil qilgan.

Mahalliy mualliflardan iqtisodchi Olimjon To'xtayev tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda O'zbekistondagi NNTlar uchun davlat tomonidan ajratilayotgan grantlar, xorijiy donrlarning yondashuvlari, shuningdek, ijtimoiy tadbirkorlikni kengaytirish imkoniyatlari atroflicha yoritilgan. U O'zbekistonda 2020–2023-yillar oralig'ida Prezident huzuridagi NNTlarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi tomonidan yuzlab loyihalar moliyalashtirilgani, biroq innovatsion yondashuvlar keng qo'llanilmayotganini tanqidiy ko'rsatgan.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ko'p hollarda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun NNTlar o'z faoliyatlarida ijtimoiy innovatsiyalardan, masalan, o'z-o'zini moliyalashtiruvchi mexanizmlardan, ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishdan yoki ko'ngilli asosdagi shartnomaviy munosabatlardan keng foydalanadi. Masalan, Muhammad Yunusning "ijtimoiy biznes" konsepsiyasi aynan moliyaviy barqarorlikni rentabellik emas, balki o'z-o'zini ta'minlash orqali erishish mumkinligini asoslaydi.

Shu tariqa, mavjud ilmiy yondashuvlar innovatsion moliyalashtirish vositalari – jumladan, xususiypublic sheriklik, raqamli platformalar orqali donorlik tizimlari, kriptoaktivlar yordamida mablag' yig'ish, ijtimoiy obligatsiyalar va ijtimoiy tadbirkorlik mexanizmlarining samarali qo'llanilishi nodavlat sektorining moliyaviy barqarorligini oshirishda muhim vosita bo'lishi mumkinligini ko'rsatmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ma'lumotlar yig'ish uchun tarkibiy intervyular, onlayn so'rovnoma va ochiq manbalardagi statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar kontent tahlili, solishtirma tahlil va SWOT metodlari yordamida chuqur o'rganildi hamda nodavlat notijorat tashkilotlarining moliyaviy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar aniqlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliyaviy barqarorlik – bu tashkilotning vaqt o'tishi bilan o'z faoliyatini moliyaviy jihatdan mustaqil, uzluksiz va samarali tarzda olib borish qobiliyatidir. NNTlar uchun bu tushuncha tijorat tashkilotlariga nisbatan boshqa mazmunga ega: ular foyda olishga emas, balki ijtimoiy missiyalarni amalga oshirishga qaratilgan. Shu bois, ularning barqarorligi moliyaviy xavf-xatarlarni minimallashtirish, mablag'lar oqimini ta'minlash va uzoq muddatli strategik maqsadlarga yetishish imkoniyatini bildiradi.

NNTlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi asosiy komponentlar quyidagilardan iborat:

diversifikatsiyalashtirilgan moliyalashtirish manbalari: grantlar, xayriyalar, davlat buyurtmalari, xalqaro donorlar, xizmat ko'rsatishdan tushgan daromadlar;

moliyaviy mustaqillik: tashkilotning donor va davlat mablag'lariga to'liq bog'liq bo'lmashligi;

moliyaviy boshqaruv tizimi: hisob-kitob yuritish, budjetlashtirish, moliyaviy monitoring, audit va hisobot tizimlarining mavjudligi;

moliyaviy strategiya: uzoq muddatli va qisqa muddatli moliyaviy rejalashtirish, resurslarni optimallashtirish;

qonuniy va institutsional barqarorlik: soliq imtiyozlari, ro'yxatdan o'tish qulayligi, qonunchilik barqarorligi (1-jadval).

1-jadval. NNTlar uchun moliyalashtirish manbalarining turlari

Moliyalashtirish manbasi	Tavsif	Afzalliklar	Kamchiliklar
Davlat grantlari	Hukumat tomonidan ajratiladigan mablag'lar	Barqaror, uzoq muddatli	Burokratik jarayon, tanlov chegaralangan
Xalqaro donorlar	UNDP, USAID, GIZ, va boshqalar	Yirik loyihalar uchun imkoniyat	Hisobotlar murakkab, siyosiy talablar
Xususiy homiylar	Yirik korxonalar, fondlar	Erkinlik yuqori	Noaniqlik, qisqa muddatlilik
Ijtimoiy tadbirkorlik	Mahsulot yoki xizmat orqali daromad	Mustaqillik, innovatsion	Bozor xavflari, tijorat tajribasi zarur
Crowdfunding ((ommaviy yig'im	Onlayn platformalar orqali aholidan mablag' yig'ish	Keng jamoatchilik ishtiroki	Marketing resurslari zarur

NNTlar uchun moliyaviy barqarorlik – bu nafaqat mablag'larning mavjudligi, balki ularni oqilona boshqarish, turli manbalarni jalb etish, faoliyatni rejalashtirish va tashqi sharoitlarga moslashuvchan bo'lish qobiliyatidir. Buning uchun nazariy asoslar sifatida resursga asoslangan model, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik nazariyasi va donor-dependensiya modelidan samarali foydalanish mumkin. O'zbekiston sharoitida esa moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda davlat va donor grantlaridan tashqari innovatsion moliyaviy yondashuvlarni joriy etish muhim strategik yo'nalish hisoblanadi.

Nodavlat notijorat tashkilotlari (NNTlar) zamonaviy fuqarolik jamiyatining muhim institutlaridan biri sifatida ijtimoiy tenglikni ta'minlash, aholining zaif qatlamlariga yordam ko'rsatish, ekologik muammolarni hal qilish, inson huquqlarini himoya qilish va boshqa ko'plab yo'nalishlarda muhim ijtimoiy vazifalarni bajaradi. Ularning muvaffaqiyati ko'p jihatdan moliyaviy barqarorlikka bog'liq. Ammo O'zbekiston va ko'plab rivojlanayotgan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, an'anaviy grantlar va subsidiyalar NNTlar ehtiyojini to'liq qondira olmaydi. Shu bois, innovatsion moliyalashtirish vositalariga murojaat qilish zarurati ortib bormoqda.

Innovatsion moliyalashtirish vositalari – bu nodavlat tashkilotlar uchun grant va homiylikdan tashqari barqaror, muqobil moliyaviy resurslarni jalb etish usullaridir. Ular donor mustaqilligini kamaytirish, moliyaviy oqimni diversifikatsiyalash va ijtimoiy innovatsiyalarni moliyalashtirish imkonini beradi. Quyida eng samarali vositalar bayon qilinadi.

Crowdfunding – internet orqali jamoatchilikdan kichik summalarda mablag' yig'ish tizimi bo'lib, NNTlar uchun keng auditoriyani jalb etish imkonini beradi. Bunda loyiha g'oyasi, maqsadi va manfaatlarini ochiq taqdim etiladi, odamlar esa o'z hissasini qo'shadilar. 2022-yilda O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan nodavlat notijorat tashkiloti tomonidan amalga oshirilgan "Mehr uchun" loyihasi muvaffaqiyatli xalqaro kraudfanding (crowdfunding) kampaniyasining namunasi sifatida ko'rsatish mumkin. Mazkur loyiha yordamida GoFundMe platformasi orqali qisqa muddat ichida 52 000 AQSh dollari miqdorida mablag' yig'ishga erishildi. Bu mablag'lar yetim bolalarning tibbiy muolajalari va ta'lim xarajatlari qoplashga yo'naltirildi.

Ushbu holat shuni ko'rsatadiki, xalqaro kraudfanding platformalari orqali moliyalashtirish O'zbekiston nodavlat notijorat tashkilotlari uchun nafaqat muqobil moliyaviy manba, balki donorlar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqalarni yo'lga qo'yish, ishonchni oshirish va ijtimoiy ta'sirni kengaytirish vositasi ham bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, bu kabi muvaffaqiyatlar kraudfanding kampaniyasining professional rejalashtirilganligi, maqsadli auditoriyaga to'g'ri murojaat etilganligi va shaffof hisobot tizimining mavjudligi bilan chambarchas bog'liqdir (2-jadval).

2-jadval. Crowdfundingning afzalliklari va cheklovlari

Afzalliklar	Cheklovlar
Tezkor va shaffof moliyalashtirish	Marketologik bilim va reklama xarajatlari
Jamiyat bilan aloqa o'rnatish	Huquqiy asoslarning yetishmasligi
Xalqaro auditoriyaga chiqish	Platformaga bo'lgan ishonch pastligi

Ijtimoiy obligatsiyalar (SIB – Social Impact Bonds) – bu innovatsion moliyaviy vosita bo'lib, investor, davlat organlari va nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) o'rtasidagi natijaga asoslangan sheriklik modeli sifatida ishlaydi. Ushbu vosita orqali investorlar dastlab ijtimoiy loyiha uchun mablag' ajratadi. Loyiha muvaffaqiyatli amalga oshirilgach va belgilangan natijalarga erishilgach, davlat organi ushbu investitsiyalarni odatda ustama bilan qaytaradi.

SIB'larning eng muhim jihati – moliyaviy to'lovlar faqat aniq o'lchanadigan ijtimoiy natijalarga asoslangan holda amalga oshirilishidir. Bu tizim, an'anaviy grant yoki budjet moliyalashtirishidan farqli o'laroq, natijadorlikni rag'batlantiradi va ijtimoiy loyihalarning samaradorligini oshiradi.

3-jadval. Ijtimoiy obligatsiyalar modeli bosqichlari

Bosqich	Ishtirokchi	Harakatlar tavsifi
1	Investor	Loyihaga dastlabki moliyaviy resurs ajratadi
2	NNT (ijrochi tomon)	Ijtimoiy xizmatlarni taqdim etadi, loyiha maqsadlarini bajaradi
3	Mustaqil auditor	Loyihani monitoring qiladi va yakuniy natijalarni baholaydi
4	Davlat organi	Natijalar ijobiy bo'lsa, investor oldidagi moliyaviy majburiyatni bajaradi

Dunyo miqyosida SIB'lar Angliya, AQSh, Kanada va Avstraliya kabi mamlakatlarda muvaffaqiyatli qo'llanmoqda. Masalan, Angliyaning Peterborough Prison SIB loyihasi orqali jinoyatchilik darajasi 9 foizga kamaygan va davlat ushbu natija uchun investorlarning sarmoyasini qoplagan. Bu holat ijtimoiy obligatsiyalar samaradorligini tasdiqlaydi. Ijtimoiy obligatsiyalar O'zbekistonda ijtimoiy loyihalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va natijadorlikni oshirish uchun istiqbolli vosita hisoblanadi.

Biroq ushbu modelni muvaffaqiyatli joriy etish uchun quyidagilar zarur:

maxsus qonunchilik va normativ hujjatlarni ishlab chiqish;

mustaqil baholash institutlarini shakllantirish;

pilot loyihalar orqali tajriba orttirish;

davlat va investorlar o'rtasida ochiq va ishonchli munosabatlar o'rnatish.

Raqamli xayriya (Digital Philanthropy) – bu zamonaviy texnologiyalar, xususan elektron to'lov tizimlari, kriptovalyutalar va blokcheyn asosidagi platformalar orqali ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirish

shaklidir. Ushbu yondashuv an'anaviy xayriya tizimlaridan farqli o'laroq, tezkor, shaffof va geografik chegaralarsiz xayriya imkoniyatini yaratadi.

Masalan, 2021-yilda Ukraina hukumati "Aid for Ukraine" tashabbusi orqali blokcheyn texnologiyasi asosida Ethereum va Bitcoin kriptovalyutalarida 100 million AQSh dollaridan ortiq xayriya yig'ildi. Bu kabi misollar raqamli xayriya platformalarining imkoniyatlarini yaqqol namoyon etadi.

Tokenlashtirish – bu real yoki virtual loyihalarni raqamli aktivlar (tokenlar) shaklida ifodalab, ular orqali mablag' yig'ishni anglatadi. Tokenlar blokcheyn asosida chiqariladi va ularga egalik qilish investorga loyiha muvaffaqiyatidan manfaatdor bo'lish imkonini beradi. Bu moliyaviy model, ayniqsa kichik loyihalar uchun yangi sarmoya jalb qilishda innovatsion vosita sifatida qaralmoqda.

Tokenlashtirish jarayoni quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Loyihaning token sifatida raqamlashtirilishi (ya'ni aktivga aylantirilishi);

Smart-kontraktlar asosida tokenlar chiqarilishi;

Investorlar tomonidan tokenlar xarid qilinishi;

Loyihani amalga oshirish va token qiymatining oshishi yoki foyda keltirishi (4-jadval)

4-jadval. Raqamli moliyalashtirishning afzalliklari va cheklovlari

Afzalliklar	Cheklovlar
Global miqyosda keng auditoriyaga chiqish	Aholining raqamli savodxonligi pastligi
Blokcheyn orqali to'liq shaffoflik	Qonunchilikda noaniqliklar va huquqiy xavf
Tezkor va qulay transaksiyalar	Texnik infratuzilma va ishonchli platformalarning kamligi
Kriptoaktivlar orqali makroiqtisodiy xavfsizlik	Kriptovalyutalarning o'zgaruvchanligi va xavfi
Donorlar ishonchini oshiruvchi kuzatuv tizimi	Raqamli firibgarlik va kiberxavfsizlik muammolari

Raqamli xayriya va tokenlashtirilgan moliyalashtirish O'zbekistondagi nodavlat notijorat tashkilotlari uchun yangi davrni boshlab berishi mumkin. Bu vositalar global donorlar bilan aloqalarni kengaytirish, moliyalashtirishdagi shaffoflikni ta'minlash va moliyaviy barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi. Ammo bu yondashuvlar faqat zarur yuridik, texnologik va ma'rifiy infratuzilma mavjud bo'lgan taqdirdagina to'liq samaradorlik kasb etadi.

O'zbekistonda innovatsion moliyalashtirish vositalaridan foydalanish tajribasi hali ilk bosqichda. 2020–2023-yillar oralig'ida Prezident huzuridagi NNTlarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi tomonidan 500 dan ortiq loyiha moliyalashtirildi. Shuningdek, bir nechta tashkilotlar ijtimoiy tadbirkorlikni yo'lga qo'ygan, ammo bu tajriba keng tarqalmagan.

Zamonaviy davrda nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) ijtimoiy rivojlanish, aholining zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlash va barqaror taraqqiyot maqsadlariga erishishda muhim subyekt sifatida maydonga chiqmoqda. Ularning samarali faoliyat yuritishi esa moliyaviy barqarorlik bilan bevosita bog'liqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalariga ko'ra, an'anaviy moliyalashtirish vositalari (davlat grantlari, xalqaro donorlar, a'zolik badallari) NNTlar faoliyatining asosiy manbalari bo'lib qolayotgan bo'lsa-da, ularning barqarorligi tobora ko'proq innovatsion yondashuvlarga tayangan holda shakllanmoqda.

Crowdfunding, ijtimoiy tadbirkorlik, ijtimoiy obligatsiyalar, raqamli xayriya va tokenlashtirilgan moliyalashtirish kabi yangi mexanizmlar nodavlat sektorining moliyaviy mustaqilligini ta'minlashda sezilarli rol o'ynamoqda. Ushbu yondashuvlar orqali nafaqat mablag' yig'ish mexanizmlari takomillashadi, balki jamoatchilik bilan ishonchli va ochiq aloqalar shakllanadi, donorlarning ishtiroki kengayadi va natijadorlik monitoringi kuchayadi.

Ilmiy takliflar:

Maxsus normativ-huquqiy baza ishlab chiqilsin. Ijtimoiy obligatsiyalar, kraudfanding platformalari va tokenlashtirilgan moliyalashtirish vositalarining qonuniy asoslarini tartibga soluvchi alohida qonun

yoki kodeks moddalarini ishlab chiqilishi lozim. NNTlar uchun soliqqa oid imtiyozlar va raqamli moliyaviy faoliyatni yuritish bo'yicha reglamentlar aniq belgilanishi kerak.

Milliy raqamli xayriya platformasi tashkil etilsin. Blokcheyn asosida ishlovchi, xalqaro donorlar va ichki homiylarni bog'lovchi onlayn platforma ishlab chiqilishi, shaffof monitoring tizimi bilan birga joriy qilinishi zarur.

Pilot loyiha sifatida ijtimoiy obligatsiyalar joriy etilsin. Ijtimoiy sohalarda (ayniqsa, sog'liqni saqlash, inklyuziv ta'lim, ekologiya) davlat-xususiy-NNT hamkorligida ijtimoiy obligatsiya asosida moliyalashtirish tizimi sinovdan o'tkazilishi tavsiya etiladi.

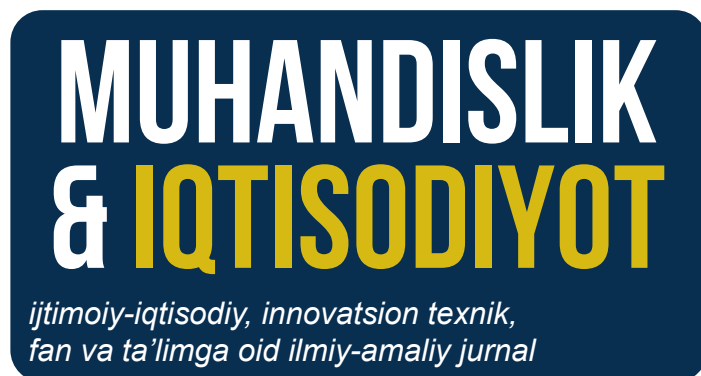
NNTlar uchun innovatsion moliyalashtirish bo'yicha salohiyat oshirilsin. NNT rahbarlari va xodimlari uchun moliyaviy savodxonlik, raqamli marketing, donor bilan ishlash, grant yutish strategiyasi kabi yo'nalishlarda o'quv-seminar va treninglar tizimli yo'lga qo'yilishi zarur.

Ijtimoiy tadbirkorlikni institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmi yaratilishi. NNTlar asos solgan ijtimoiy korxonalar uchun kredit imtiyozlari, subsidiyalari va davlat buyurtmalari tizimi joriy qilinishi maqsadga muvofiq.

Monitoring va baholash instituti tashkil etilsin. Innovatsion moliyalashtirish vositalari orqali amalga oshirilgan loyihalarning natijadorligini mustaqil tarzda o'lchash, baholash va hisobot tayyorlash tizimi joriy etilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Жамолов, А.Р. Инновационные подходы к устойчивому финансированию некоммерческих организаций // Экономика и предпринимательство, 2022. – №12(145). – С. 73–78.
2. Исмаилов, Ш.М. Молиявий барқарорлик ва нодавлат нотижорат ташкилотлар: назарий ёндашувлар // Жамият ва бошқарув. – Тошкент: 2023. – №1. – Б. 102–108.
3. USAID (2022). Civil Society Sustainability Index for Central Asia 2022: Uzbekistan Country Report. – <https://www.usaid.gov>
4. UNDP Uzbekistan (2023). Innovative Financing for Development: Case Studies from Uzbekistan. – Tashkent: UNDP Country Office.
5. GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit), 2023. Civil Society and Financial Sustainability: Tools and Practices. – Berlin.
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi NNTlarni qo'llab-quvvatlash jamoat jamg'armasi. Yillik hisobotlar 2020–2023. – <https://ngofund.uz>
7. Salamon, L.M., Sokolowski, S.W. (2016). The Resilient Sector Revisited: The New Challenge to Nonprofit America. – Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
8. OECD (2021). Social Impact Bonds: State of Play & Lessons Learned. – Paris: OECD Publishing.
9. The Giving Block (2023). Annual Crypto Philanthropy Report. – <https://www.thegivingblock.com>
10. CrowdfundingHub (2020). Current State of Crowdfunding in Europe. – Amsterdam: European Crowdfunding Network.
11. Dees, J.G. (2001). The Meaning of Social Entrepreneurship. – Stanford University, Center for Social Innovation.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100